

เศรษฐศาสตร์ที่ล้มเหลว: บทวิเคราะห์ความล้มเหลวของทฤษฎีมาร์กซิสต์จากครัวเรือนสู่รัฐ

บทนำ: ความขัดแย้งในตัวตนของคาร์ล มาร์กซ์

บทวิเคราะห์นี้จะนำเสนอข้อโต้แย้งว่า ความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงของระบบคอมมิวนิสต์ในทางปฏิบัติไม่ได้เป็นเพียงผลมาจากการนำไปใช้ที่ผิดพลาด แต่มีรากฐานมาจากข้อบกพร่องเชิงทฤษฎีที่สำคัญ นั่นคือการเพิกเฉยต่อหลักการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์และแรงจูงใจของมนุษย์ ที่สำคัญไปกว่านั้น ความบกพร่องทางทฤษฎีนี้สะท้อนและอาจมีต้นกำเนิดมาจากความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงและตลอดชีวิตของคาร์ล มาร์กซ์ ผู้เป็นบิดาแห่งทฤษฎีนี้ ในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของตนเอง (\$oikonomia\$) ความวุ่นวายทางการเงินส่วนตัวของเขากลายเป็นภาพจำลองขนาดเล็กของความโกลาหลในระดับมหภาคที่ทฤษฎีของเขาจะปลดปล่อยออกมาสู่โลกในเวลาต่อมา

การวิเคราะห์จะเริ่มต้นด้วยการสรุปคำมั่นสัญญาโทเปียของทฤษฎีมาร์กซิสต์ จากนั้นจะนำเสนอภาพความจริงทางประวัติศาสตร์อันน่าหดหู่ของรัฐคอมมิวนิสต์ในศตวรรษที่ 20 เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน หลังจากนั้น บทวิเคราะห์จะชำแหละข้อบกพร่องทางทฤษฎีที่เป็นไปไม่ได้ของการวางแผนจากส่วนกลาง และสุดท้ายจะเชื่อมโยงการวิเคราะห์ทั้งหมดเข้ากับชีวประวัติของมาร์กซ์เอง โดยใช้แนวคิดคลาสสิกเรื่อง *oikonomia* เพื่อสร้างความเชื่อมโยงที่หนักแน่นระหว่างความล้มเหลวทางเศรษฐกิจส่วนตัวของเขากับความล้มเหลวเชิงระบบของอุดมการณ์ที่เขาสร้างขึ้น

ส่วนที่ 1: พินัยกรรมของมาร์กซ์สำหรับโลกใบใหม่

เพื่อที่จะวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของทฤษฎีมาร์กซิสต์ได้อย่างสมบูรณ์ การทำความเข้าใจแก่นแท้และคำมั่นสัญญาของทฤษฎีนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น อุดมการณ์ของมาร์กซ์ไม่ได้มีพลังเพียงเพราะการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังมาจากพลังในการเล่าเรื่องที่ทรงพลัง ซึ่งนำเสนอภาพของโลกที่เต็มไปด้วยการกดขี่ และชี้ทางไปสู่การปลดแอกและสังคมในอุดมคติ

1.1 การวิพากษ์ทฤษฎีนิยาม: ความแปลกแยกและการบูดรีด

หัวใจของความคิดมาร์กซิสต์คือการวิพากษ์ระบบทุนนิยมอย่างรุนแรง มาร์กซ์มองว่าทุนนิยมสร้างสภาวะ **"ความแปลกแยก"** (\$Entfremdung\$) ใน 4 มิติ กล่าวคือ กรรมกรแปลกแยกจากผลผลิตของแรงงานตนเอง (ซึ่งนายทุนเป็นเจ้าของ), แยกแยกจากกระบวนการผลิต (ที่ตนเองไม่สามารถควบคุมได้), แยกแยกจากธรรมชาติความเป็นมนุษย์ (\$Gattungswesen\$) (ซึ่งควรจะได้แสดงออกผ่านการทำงานที่สร้างสรรค์) และท้ายที่สุด แยกแยกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งถูกมองว่าเป็นคู่แข่งในตลาดแรงงาน ¹

ยิ่งไปกว่านั้น มาร์กซ์ได้เสนอ **"ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกิน"** (\$Mehrwert\$) ซึ่งระบุว่ากำไรของนายทุนไม่ได้เกิดจากการลงทุนหรือนวัตกรรม แต่มาจากการขูดรีดแรงงานของกรรมกร กล่าวคือ มูลค่าที่กรรมกรสร้างขึ้นนั้นมากกว่าค่าจ้างที่พวกเขาได้รับ ส่วนต่างนี้คือ "มูลค่าส่วนเกิน" ที่ชนชั้นนายทุน (Bourgeoisie) ผู้ครอบครองปัจจัยการผลิต (Means of Production) ฉกฉวยไป ² สิ่งนี้สร้างความขัดแย้งทางชนชั้นที่เป็นปฏิปักษ์โดยเนื้อแท้ระหว่างชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) และชนชั้นนายทุน นอกจากนี้ มาร์กซ์ยังเชื่อว่าระบบทุนนิยมมีความเปราะบางและไม่ยั่งยืนโดยธรรมชาติ มีแนวโน้มที่จะเกิดวิกฤตการณ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า และมีแนวโน้มที่อัตรากำไรจะลดลง ซึ่งบีบให้นายทุนต้องเพิ่มการขูดรีดให้เข้มข้นขึ้น ¹

1.2 กลไกแห่งประวัติศาสตร์: วัตถุนิยมประวัติศาสตร์และการต่อสู้ทางชนชั้น

มาร์กซ์เสนอแนวคิด **"วัตถุนิยมประวัติศาสตร์"** (Historical Materialism) ซึ่งเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่มองว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจ หรือ **"โครงสร้างพื้นฐาน"** (Economic Base) อันได้แก่วิธีการผลิต เป็นตัวกำหนด **"โครงสร้างส่วนบน"** (Superstructure) ทั้งหมดของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเมือง วัฒนธรรม ศาสนา หรือกฎหมาย ² สถาบันเหล่านี้ในทัศนะของมาร์กซ์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการสร้างความชอบธรรมให้กับการกดขี่และสร้าง **"จิตสำนึกที่ผิดพลาด"** (False Consciousness) ให้กับชนชั้นกรรมาชีพ ทำให้พวกเขายอมรับสภาพของตนโดยไม่ลุกขึ้นต่อสู้ ²

ประวัติศาสตร์มนุษย์ในมุมมองของมาร์กซ์คือประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้นที่ขับเคลื่อนด้วยวิภาษวิธี (Dialectic) สังคมจะพัฒนาผ่านขั้นตอนต่างๆ 5 ขั้น ได้แก่ สังคมคอมมิวนิสต์บุพกาล, สังคมทาส, สังคมศักดินา, สังคมทุนนิยม และท้ายที่สุดคือสังคมนิยม/คอมมิวนิสต์ ⁷ ในแต่ละช่วงชั้นทางประวัติศาสตร์ จะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่ เช่น นายทาสกับทาส, เจ้าศักดินากับไพร่, และนายทุนกับกรรมาชีพ ⁷ การเปลี่ยนแปลงจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งจะเกิดขึ้นผ่านการปฏิวัติที่รุนแรง เมื่อชนชั้นใหม่ที่ก้าวหน้ากว่าโค่นล้มชนชั้นปกครองเดิมและสถาปนาวิธีการผลิตแบบใหม่ขึ้นมา ⁴

1.3 ยูโทเปียคอมมิวนิสต์: จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์

เป้าหมายสูงสุดของมาร์กซ์คือการสร้างสังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสังคมอุดมคติอันเป็นจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางชนชั้น แต่การจะไปถึงจุดนั้นได้ จะต้องผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านที่เรียกว่า **"เผด็จการโดย**

ชนชั้นกรรมาชีพ" (Dictatorship of the Proletariat) ซึ่งเป็นระยะที่ชนชั้นกรรมาชีพที่ปฏิวัติสำเร็จแล้วจะยึดอำนาจรัฐและใช้กลไกรัฐในการปราบปรามการต่อต้านของชนชั้นนายทุนและรื้อถอนโครงสร้างของระบบทุนนิยม⁹

ภารกิจสำคัญที่สุดในระยะนี้คือ **การยกเลิกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจัยการผลิต** โดยเปลี่ยนให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสังคม¹ เมื่อการแบ่งแยกชนชั้นหมดสิ้นไป รัฐซึ่งเป็นเครื่องมือของการกดขี่ทางชนชั้นก็จะ "เหี่ยวเฉาไป" (wither away) ในที่สุด สังคมจะเข้าสู่ขั้นสูงสุดของคอมมิวนิสต์: สังคมที่ไร้ชนชั้น ไร้รัฐ ไร้การขูดรีด ที่ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพอย่างแท้จริง และผลผลิตจะถูกแจกจ่ายตามหลักการที่ว่า "จากทุกคนตามความสามารถ ให้ทุกคนตามความต้องการ"¹

พลังที่ยั่งยืนของทฤษฎีมาร์กซิสต์ไม่ได้อยู่ที่ความถูกต้องทางเศรษฐศาสตร์ แต่อยู่ที่การนำเสนอเรื่องเล่าที่ทรงพลังและมีลักษณะกึ่งศาสนา มันให้คำอธิบายที่ครอบคลุมทุกมิติของโลก ระบุศัตรูที่ชัดเจน (นายทุน), ผู้ปลดแอกผู้เป็นวีรบุรุษ (กรรมาชีพ), และสวรรค์บนดินที่รออยู่เบื้องหน้า (สังคมคอมมิวนิสต์) เรื่องเล่านี้มีโครงสร้างคล้ายกับตำนานการไล่บาป: สภาวะตกต่ำ (ทุนนิยม), ชนชาติที่ถูกเลือก (กรรมาชีพ), การต่อสู้กับความชั่วร้าย (สงครามชนชั้น), และความรอดพ้นในท้ายที่สุด (ยูโทเปียคอมมิวนิสต์)² การใช้ภาษาที่ปลุกเร้าอารมณ์ เช่น "โซ่ตรวน" ที่ต้องสลัดทิ้ง และ "โลกทั้งใบ" ที่ต้องไขว่คว้ามา¹⁰ ได้เข้าถึงความปรารถนาอันลึกซึ้งของมนุษย์ในเรื่องความยุติธรรม ความเท่าเทียม และความหมายของชีวิต ด้วยเหตุนี้ อุดมการณ์นี้จึงยังคงอยู่ได้แม้จะมีหลักฐานความล้มเหลวทางประวัติศาสตร์มานานนับศตวรรษ เพราะมันเรียกร้องต่อศรัทธาในอนาคตอันชอบธรรม มากกว่าการพิจารณาหลักฐานจากอดีตอันน่าเศร้า

ส่วนที่ 2: บทพิพากษาทางประวัติศาสตร์: จากทฤษฎีสู่โศกนาฏกรรม

แม้คำมั่นสัญญาของมาร์กซ์จะงดงามเพียงใด แต่เมื่อทฤษฎีของเขาถูกนำมาปฏิบัติจริงในศตวรรษที่ 20 ผลลัพธ์กลับกลายเป็นฝันร้ายที่ตรึงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง ประวัติศาสตร์ได้บันทึกความล้มเหลวและความโหดร้ายของระบอบคอมมิวนิสต์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์เชิงประจักษ์ถึงข้อบกพร่องที่ฝังลึกอยู่ในตัวอุดมการณ์

2.1 การทดลองของโซเวียต: ความซบเซาและการล่มสลาย (1917-1991)

สหภาพโซเวียตคือการทดลองใช้ลัทธิมาร์กซ์-เลนินในระดับชาติครั้งแรกของโลก ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง (Command Economy) ถูกนำมาใช้ โดยมีองค์กรอย่าง Gosplan เป็นผู้กำหนดการผลิต การตั้งราคา และการจัดสรรทรัพยากรทั้งหมด แทนที่จะเป็นกลไกตลาด¹¹ แม้ในช่วงแรกจะมีการเติบโตทางอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว แต่ในระยะยาว ระบบนี้กลับพิสูจน์แล้วว่าไร้ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและปรับตัวเข้ากับความซับซ้อนทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะซบเซาอย่างยาวนานตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ซึ่งมีลักษณะเด่นคือการขาดแคลนสินค้าอย่างเรื้อรัง ไร้ประสิทธิภาพ และการสูญเสียทรัพยากรอย่างมหาศาล¹¹ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ลดลงอย่างมาก

จากกว่า 5% ในช่วงทศวรรษ 1950-1960 เหลือเพียง 2.6% ในช่วงปี 1975-1980 ¹¹

ในที่สุด นโยบายปฏิรูปของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (*perestroika* และ *glasnost*) ซึ่งมุ่งหวังจะฟื้นฟูระบบ กลายเป็นการเปิดโปงจุดอ่อนที่ร้ายแรงและเร่งการล่มสลายให้เร็วขึ้น การขาดสัญญาณราคา (price signals) ประกอบกับการเปิดเสรีทางการเมือง นำไปสู่ความโกลาหลทางเศรษฐกิจ ภาวะเงินเฟ้อรุนแรง และการ ล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี 1991 ¹¹

2.2 หายนะในจีน: ความอดอยากและความบ้าคลั่ง (1949-1976)

ภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตง พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ทำการทดลองทางสังคมที่นำไปสู่หายนะครั้งใหญ่ 2 ครั้ง

- **นโยบายก้าวกระโดดไกล (1958-1962):** เป็นความพยายามอย่างสุดโต่งในการบังคับให้เกิดการเกษตร แบบรวมหมู่และเร่งรัดการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบท นโยบายที่ผิดพลาดอย่างมหันต์ เช่น การสร้างเตา ถลุงเหล็กหลังบ้าน และการยกเลิกที่ดินทำกินส่วนตัว ประกอบกับการโกหกอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผล ผลิตธัญพืช ได้นำไปสู่ทุพภิกขภัยครั้งใหญ่ในจีน (Great Chinese Famine) โดยตรง ¹⁷ ประมาณการผู้ เสียชีวิตจากความอดอยากมีตั้งแต่ 23 ล้านคนไปจนถึง 55 ล้านคน ทำให้เป็นทุพภิกขภัยที่คร่าชีวิตผู้คน มากที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ¹⁷
- **การปฏิวัติวัฒนธรรม (1966-1976):** เป็นการรณรงค์ของเหมาเพื่อกำจัด "แนวคิดชนชั้นนายทุน" และ "ผู้ ต่อต้านการปฏิวัติ" ผลลัพธ์คือความล่มสลายของสังคม การทำลายมรดกทางวัฒนธรรม การประจานและ สังหารผู้คนนับล้าน โดยเฉพาะปัญญาชนและเจ้าหน้าที่พรรคที่ไม่เห็นด้วย มีผู้เสียชีวิตประมาณ 1 ถึง 2 ล้านคน ²¹ เศรษฐกิจของประเทศหยุดชะงักลง เนื่องจากการต่อสู้ทางการเมืองเข้ามาแทนที่การพัฒนา ²¹

2.3 ทุ่งสังหารแห่งกัมพูชา (1975-1979)

ระบอบเขมรแดงภายใต้การนำของพล พต คือตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการนำอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เหมา อิสต์ไปใช้อย่างบริสุทธิ์และสุดโต่งที่สุด พวกเขาประกาศ "ปีศูนย์" (Year Zero) และบังคับอพยพผู้คนจากเมือง สูชนบทเพื่อสร้างสังคมเกษตรกรรมที่ไร้ชนชั้นอย่างสมบูรณ์ ²⁷ ระบอบนี้ได้ทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายคือปัญญาชน (ใครก็ตามที่ได้รับการศึกษา หรือแม้แต่สวมแว่นตา), ชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ (เช่น ชาวจามมุสลิม) และผู้นำศาสนา ²⁷ โครงการวิศวกรรมทางสังคมนี้ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจากการประหารชีวิต ความอดอยาก และการบังคับใช้แรงงานราว 1.5 ถึง 3 ล้านคน หรือเกือบหนึ่งในสี่ของประชากรกัมพูชาทั้งหมด ²⁷

2.4 การกลับลำครั้งใหญ่: การปฏิรูปสู่ตลาดในฐานะการยอมจำนนทางอุดมการณ์

ความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงของเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง บีบให้รัฐคอมมิวนิสต์ที่ยังคงอยู่ต้องยอมละทิ้งหลักการสำคัญของมาร์กซ์เพื่อความอยู่รอด

- **"สังคมนิยมอันมีอัตลักษณ์จีน" สู่ทุนนิยมโดยรัฐ:** หลังปี 1978 ปาฐกถาของเติ้งเจ๋อผิงของจีนเกิดขึ้นได้จากการรื้อถอนหลักการสำคัญของลัทธิเหมาอย่างเป็นระบบ: การนำระบบเกษตรกรรมส่วนบุคคลกลับมาใช้ (Household Responsibility System), การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones) เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ และการเปิดประเทศสู่การค้าโลก³⁰ การเปลี่ยนแปลงนี้คือการละทิ้งเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางอย่างชัดเจน และนำไปสู่สิ่งที่หลายคนวิเคราะห์ว่าเป็น **ระบบทุนนิยมอย่างสุดขั้ว (ทุนนิยมจัดๆ) ที่ขึ้นนำโดยรัฐและปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์พรรคเดียว** ซึ่งเป็นการผสมผสานที่ขัดแย้งกับหลักการมาร์กซิสต์ดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง
- **ไต้ผิงของเวียดนาม:** ในทำนองเดียวกัน นโยบาย *ไต้ผิง* ("การปฏิรูป") ของเวียดนามตั้งแต่ปี 1986 ได้เปลี่ยนประเทศจากเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางไปสู่ "เศรษฐกิจตลาดตามแนวทางสังคมนิยม" (Socialist-oriented market economy) โดยอนุญาตให้มีวิสาหกิจเอกชนและบูรณาการเข้ากับตลาดโลก³⁴

ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์โดยตรงที่น่าสะพรึงกลัว: ยิ่งระบอบคอมมิวนิสต์มีความเคร่งครัดทางอุดมการณ์มากเท่าใด ขนาดของหายนะที่เกิดกับมนุษย์ก็จะยิ่งใหญ่ขึ้นเท่านั้น การทดลองที่ "บริสุทธิ์" ที่สุด เช่น นโยบายก้าวกระโดดไกลของเหมา และระบอบเขมรแดงของพล พต ซึ่งพยายามจะบรรลุสังคมนิยมในอุดมคติอย่างรวดเร็วที่สุด กลับนำไปสู่จำนวนผู้เสียชีวิตที่สูงที่สุดอย่างน่าตกใจ¹⁸ ในทางตรงกันข้าม รัฐที่สามารถอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองได้ (จีนหลังปี 1978, เวียดนามหลังปี 1986) คือรัฐที่ยอมละทิ้งความบริสุทธิ์ทางอุดมการณ์อย่างชัดเจน และหันไปพึ่งพาตลาด³⁰ หลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงชี้ชัดว่า ทฤษฎีนี้ไม่เพียงแต่มีข้อบกพร่อง แต่ยังเป็นอันตรายถึงชีวิตเมื่อนำไปปฏิบัติในรูปแบบที่บริสุทธิ์ที่สุด

ระบอบ / เหตุการณ์	ช่วงเวลา	ประมาณการผู้เสียชีวิต
สหภาพโซเวียต (การกวาดล้าง, ความอดอยาก, ภูตลาก)	1917-1953	20 ล้านคนขึ้นไป
จีน: นโยบายก้าวกระโดดไกล	1958-1962	23 - 55 ล้านคน ¹⁷
จีน: การปฏิวัติวัฒนธรรม	1966-1976	1 - 2 ล้านคน ²¹
กัมพูชา: การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์โดยเขมรแดง	1975-1979	1.5 - 3 ล้านคน ²⁷

ส่วนที่ 3: ความเป็นไปไม่ได้ของการวางแผน: ข้อบกพร่องทางทฤษฎีในกลไก

หายนะทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในรัฐคอมมิวนิสต์ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นผลลัพธ์ที่คาดการณ์ได้จากข้อบกพร่องพื้นฐานในการออกแบบระบบเศรษฐกิจ การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี โดยเฉพาะจากสำนักเศรษฐศาสตร์ออสเตรียน ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปไม่ได้ของการวางแผนจากส่วนกลางอย่างมีเหตุผลมานานแล้ว

3.1 ปัญหาการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์: บทวิพากษ์พื้นฐานของมีเชสและฮาเย็ค

ลุดวิก ฟอน มีเชส (Ludwig von Mises) ได้เสนอข้อโต้แย้งที่ทรงพลังที่สุดข้อหนึ่งต่อระบบสังคมนิยม นั่นคือ **"ปัญหาการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์"** (Economic Calculation Problem) เขายืนยันว่าหากไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจัยการผลิต ก็จะไม่มีการตลาดสำหรับสินค้าทุน (เครื่องจักร, โรงงาน, วัตถุดิบ) อย่างแท้จริง และเมื่อไม่มีการตลาด ก็จะไม่มีการเกิด "ราคา" ขึ้น ³⁷

หากปราศจากราคา ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยวัดมูลค่าร่วมกัน ผู้วางแผนจากส่วนกลางจะไม่สามารถทำการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ได้เลย พวกเขาไม่สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลว่าควรสร้างทางรถไฟด้วยเหล็กหรือทองคำขาว หรือควรผลิตไฟฟ้าด้วยวิธีใดจึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะไม่สามารถเปรียบเทียบต้นทุนของสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน (heterogeneous) ได้ ³⁸ ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่ใช่แค่ความไร้ประสิทธิภาพ แต่คือ "การมมหาทางในความมืด" ⁴¹ ซึ่งรับประกันได้ว่าจะนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่ขาดแคลนอย่างผิดพลาดมหาดล

3.2 ปัญหาความรู้และปัญหาแรงจูงใจ

ฟรีดริช ฮาเย็ค (F.A. Hayek) ได้ขยายบทวิพากษ์ของมีเชสออกไป โดยชี้ให้เห็นถึง **"ปัญหาความรู้"** (Knowledge Problem) เขายืนยันว่าข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการวางแผนเศรษฐกิจไม่ได้รวมศูนย์อยู่ที่ใดที่หนึ่ง แต่กระจัดกระจายอยู่ในหมู่ผู้คนนับล้านในรูปแบบของ "ความรู้เฉพาะกาลและสถานที่" (knowledge of time and place) ไม่มีหน่วยงานกลางใดที่จะสามารถรวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและส่วนใหญ่เป็นความรู้โดยนัย (tacit knowledge) นี้ได้ ³⁸ ในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ราคาทำหน้าที่เป็นระบบสื่อสารอันน่าทึ่งที่ย่อยข้อมูลอันซับซ้อนมหาศาลนี้ให้เหลือเพียงสัญญาณเดียวที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ ³⁸

นอกจากนี้ เศรษฐกิจแบบวางแผนยังสร้าง **"ปัญหาแรงจูงใจ"** (Incentive Problem) ที่บิดเบี้ยว เมื่อผู้จัดการโรงงานได้รับรางวัลเพียงเพื่อบรรลุเป้าหมายการผลิตเชิงปริมาณที่กำหนดโดยผู้วางแผน พวกเขาจึงไม่มีแรงจูงใจที่จะสร้างนวัตกรรม ปรับปรุงคุณภาพ หรือตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สิ่งนี้นำไปสู่การผลิตสินค้าที่ด้อยคุณภาพหรือไม่มีใครต้องการ ⁴³ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีแรงจูงใจที่จะโกหกผู้วางแผนเกี่ยวกับกำลังการผลิตของตนเพื่อให้ได้โควตาที่ง่ายขึ้น ซึ่งยิ่งทำให้การวางแผนผิดพลาดมากขึ้นไปอีก

3.3 ห้องทดลองแห่งความล้มเหลวที่ยังมีชีวิต: เกาหลีเหนือและคิวบา

ปัจจุบัน เกาหลีเหนือและคิวบายังคงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความล้มเหลวที่เกิดจากข้อบกพร่องทางทฤษฎีเหล่านี้

- **เกาหลีเหนือ:** ในฐานะรัฐที่มีการวางแผนจากส่วนกลางและโดดเดี่ยวตัวเองเกือบสมบูรณ์ เกาหลีเหนือต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม, การขาดแคลนอาหารและทรัพยากรภัยธรรมชาติ, การทุ่มทรัพยากรอย่างมหาศาลให้กับกองทัพและอาวุธนิวเคลียร์ แทนที่จะเป็นการลงทุนเพื่อพลเรือน และการขาดเสรีภาพทางเศรษฐกิจโดยสิ้นเชิง⁴⁵ ความพยายามของรัฐบาลในการควบคุมตลาดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอย่างเข้มงวดยิ่งขึ้น มีแต่จะทำให้วิกฤตเลวร้ายลง⁴⁷
- **คิวบา:** เศรษฐกิจของคิวบาต้องดิ้นรนอย่างหนักนับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้สนับสนุนหลัก รูปแบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตที่คิวบายึดถือมาตลอดได้พิสูจน์แล้วว่าล้มเหลว นำไปสู่ผลิตภาพที่ต่ำ, ภาวะเงินเฟ้อระดับสามหลัก, การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างรุนแรง และการอพยพออกนอกประเทศของประชากรวัยหนุ่มสาวและผู้มีทักษะจำนวนมาก⁵⁰

ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของการวางแผนจากส่วนกลางไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางเทคนิค แต่ยังเชื่อมโยงโดยตรงกับการปกครองแบบเผด็จการอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากระบบไม่สามารถทำงานผ่านความร่วมมือโดยสมัครใจ (ผ่านกลไกราคา) ได้ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาการบีบบังคับและการปิดกั้นข้อมูลเพื่อที่จะดำรงอยู่ได้ เมื่อปราศจากกลไกราคาที่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร เครื่องมือเดียวที่รัฐเหลืออยู่คือ "คำสั่ง" เศรษฐกิจจึงต้องถูก "ชี้นำ" ด้วยกำลัง³⁸ เพื่อรักษาการควบคุมนี้ รัฐต้องขัดขวางไม่ให้ปัจเจกบุคคลดำเนินการตามความรู้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเอง ซึ่งจะไปรบกวนแผนจากส่วนกลาง สิ่งนี้เรียกร้องให้ต้องมีการปราบปรามเสรีภาพทางเศรษฐกิจ⁴⁹ นอกจากนี้ เนื่องจากระบบนี้ไร้ประสิทธิภาพโดยเนื้อแท้และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ย่ำแย่ (การขาดแคลน, คุณภาพต่ำ) ความไม่พอใจของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อรักษาระบบและอำนาจของพรรคปกครอง ความไม่พอใจนี้จึงต้องถูกกำจัดให้สิ้นซาก ซึ่งจำเป็นต้องมีการทำลายเสรีภาพทางการเมืองและข้อมูลข่าวสาร⁴⁸ ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติทางเศรษฐกิจของการวางแผนจากส่วนกลางจึงนำไปสู่ตรรกะทางการเมืองของระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จโดยตรง การไม่มีอยู่ของเสรีภาพทางเศรษฐกิจย่อมนำไปสู่การทำลายเสรีภาพอื่น ๆ ทั้งหมด

ส่วนที่ 4: สถาปนิกผู้บกพร่อง: *Oikonomia* ส่วนตัวของคาร์ล มาร์กซ์

การวิเคราะห์ในส่วนสุดท้ายนี้จะเชื่อมโยงความล้มเหลวระดับมหภาคทั้งในทางทฤษฎีและประวัติศาสตร์ เข้ากับชีวิตส่วนตัวระดับจุลภาคของมาร์กซ์เอง โดยใช้แนวคิดเรื่อง *oikonomia* เป็นสะพานเชื่อมเพื่อแสดงให้เห็นว่าความไร้ความสามารถทางเศรษฐกิจส่วนตัวของมาร์กซ์เป็นแนวโน้มที่สำคัญและมักถูกมองข้ามในการทำความเข้าใจข้อบกพร่องในวิสัยทัศน์ระดับโลกของเขา

4.1 ชีวิตที่ฟุ้งฟิงและหนี้สิน

ชีวประวัติทางการเงินของมาร์กซ์เต็มไปด้วยความยากจนข้นแค้นและความไม่มั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เขาและครอบครัวอาศัยอยู่ในลอนดอน⁵⁴ ความยากจนนี้ไม่ได้เป็นเพียงความทุกข์ยากอันสูงส่งของนักปฏิวัติ แต่เป็นผลโดยตรงจากการที่เขาไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะหางานที่มั่นคงทำได้ ประวัติการทำงานของเขาประกอบด้วยการทำงานเป็นนักข่าวและบรรณาธิการในช่วงสั้นๆ ให้กับหนังสือพิมพ์ที่มักจะปิดตัวลงอย่างรวดเร็ว⁵⁶ เขามองว่าการทำงานประจำในฐานะผู้สื่อข่าวให้กับ *New York Daily Tribune* เป็นภาระที่ "หนักหนาเกินไป" และบ่อยครั้งก็ให้องค์กรเกลสเขียนบทความแทนเขา⁵⁶ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความแปลกแยกอย่างลึกซึ้งจาก "แรงงาน" ที่เขายกย่องในทางทฤษฎี

4.2 ผู้อุปถัมภ์ที่เป็นนายทุน: ความย้อนแย้งขั้นสูงสุด

ความย้อนแย้งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของมาร์กซ์คือการที่เขาต้องพึ่งพาทางการเงินจากฟรีดริช เองเกลส์ (Friedrich Engels) เป็นเวลาหลายสิบปี⁵⁵ สิ่งที่น่าขันที่สุดคือ เงินที่เองเกลส์ใช้จนเจือจางครอบครัวมาร์กซ์นั้นมาจากธุรกิจโรงงานทอผ้าของครอบครัวเขาในแมนเชสเตอร์ ซึ่งเป็นตัวอย่างชั้นดีของการบูดริดแบบทุนนิยมที่งานเขียนของมาร์กซ์ประณาม⁶⁰ มาร์กซ์ นักวิพากษ์ทุนผู้ยิ่งใหญ่ กลับได้รับการอุดหนุนจากทุนนิยมโดยตรงเกือบตลอดชีวิตวัยผู้ใหญ่ของเขา

4.3 จาก *Oikonomia* สู่เศรษฐศาสตร์การเมือง: ความล้มเหลวในการขยายมาตราส่วน

แนวคิดดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์มีรากมาจากคำในภาษากรีกโบราณว่า *oikonomia* ซึ่งแปลตรงตัวว่า "กฎของครัวเรือน" หรือ "การจัดการครัวเรือน"⁶³ สำหรับนักคิดอย่างอริสโตเติล เศรษฐศาสตร์เริ่มต้นจากการจัดการทรัพยากรในครัวเรือนอย่างมีคุณธรรมและใช้ได้จริง เพื่อให้แน่ใจว่าครัวเรือนจะอยู่ดีมีสุขและพึ่งพาตนเองได้³

มาร์กซ์ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานที่สุดนี้ เขาไม่ใช่ผู้จัดการทรัพยากรที่ขาดแคลนอย่างประหยัด แต่เป็นชายที่ใช้ชีวิตอยู่ในวิกฤตทางการเงินอย่างต่อเนื่อง ต้องพึ่งพาเงินช่วยเหลือ และไม่สามารถดูแลครัวเรือนของตนเองได้⁵⁴ ทฤษฎีของเขาจึงเป็นการละทิ้งรากฐานดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์อย่างสิ้นเชิง เขาเพิกเฉยต่อปัญหาที่เป็นรูปธรรมของการจัดการทรัพยากร และสร้างระบบนามธรรมขนาดใหญ่ที่มุ่งเน้นไปที่พลังทางประวัติศาสตร์ที่ไร้ตัวตน เช่น "ทุน" "แรงงาน" และ "การต่อสู้ทางชนชั้น"⁶⁷ "เศรษฐศาสตร์" ของเขาจึงไม่ใช่เรื่องของการประหยัด (economizing) แต่เป็นเรื่องของการปฏิวัติ

4.4 การฉายภาพทางจิตวิทยา?

แม้จะเป็นการคาดเดา แต่ก็มีเหตุผลให้ตั้งคำถามว่า การวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นนายทุนและระบบทุนนิยมอย่างเกรี้ยวกราดของมาร์กซ์ เป็นส่วนหนึ่งของการฉายภาพความล้มเหลวและความคับแค้นใจส่วนตัวของเขาหรือไม่ หลังจากที่ถูกไล่ออกจากการก่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านการทำงานหรือการจัดการทรัพยากรในบ้านของตนเอง มาร์กซ์ได้สร้างทฤษฎีที่ดูหมิ่นแนวคิดเรื่องกำไร การจัดการอย่างรับผิดชอบ และการสะสมทุนหรือไม่ ทฤษฎีของเขามองว่า "กำไรคือการขโมย" (ผ่านมูลค่าส่วนเกิน) ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่สะดวกสำหรับคนที่ไม่สามารถสร้างกำไรได้อย่างถูกกฎหมาย⁶⁷ ความล้มเหลวทางการเงินส่วนตัวของเขา⁵⁸ อาจเป็นเชื้อเพลิงที่โหมกระพือความเกลียดชังทางปัญญาของเขาต่อระบบที่เขาไม่สามารถประสบความสำเร็จได้

ชีวิตและผลงานของมาร์กซ์แสดงให้เห็นถึงรูปแบบที่สอดคล้องกันของการปลุกเร้าความรับผิดชอบส่วนบุคคลออกไป ในชีวิตส่วนตัว เขาปลุกเร้าความรับผิดชอบทางการเงินไปให้เองเกลส์⁵⁵ ในทางทฤษฎี เขาปลุกเร้าผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจไปให้พลังทางประวัติศาสตร์ที่ไร้ตัวตนและถูกกำหนดไว้แล้ว ซึ่งเป็นการลบเลือนเจตจำนงและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการ ผู้วางแผน หรือกรรมกร แนวคิด *oikonomia* แบบคลาสสิกมีหัวใจอยู่ที่การดูแลจัดการทรัพยากรในครัวเรือนอย่างรับผิดชอบ³ แต่ชีวิตของมาร์กซ์กลับตรงกันข้ามกับหลักการนี้โดยสิ้นเชิง ทฤษฎีวิถุนิยมประวัติศาสตร์ของเขาก็เช่นกัน ที่มองว่าประวัติศาสตร์มนุษย์ถูกขับเคลื่อนโดยวิธีการผลิตซึ่งเป็นพลังที่ไร้ตัวตน² และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเขาก็เสนอระบบวางแผนจากส่วนกลางที่ "สภาเศรษฐกิจสูงสุด"³⁸ เป็นผู้ทำการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการลบความรับผิดชอบของนักแสดงทางเศรษฐกิจนับล้านคน (ผู้บริโภค, ผู้ผลิต, ผู้ประกอบการ) ที่จะต้องทำการคำนวณทางเศรษฐกิจของตนเองและรับผลที่ตามมา (กำไรหรือขาดทุน) ดังนั้น จึงเห็นความเชื่อมโยงโดยตรง: ชายผู้ไม่สามารถจัดการงบประมาณของตนเองได้ ได้สร้างระบบที่ไม่สามารถจัดการงบประมาณของชาติได้ ชายผู้ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ ได้สร้างระบบที่ตั้งสมมติฐานว่ามีหน่วยงานวางแผนที่เปี่ยมด้วยเมตตาและรอบรู้ทุกอย่างสามารถจัดหาสิ่งของให้ทุกคนได้ การหลีกหนีจากความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจส่วนตัวได้ถูกขยายขนาดขึ้นเป็นทฤษฎีการเมืองและเศรษฐกิจระดับโลก ซึ่งโดยแก่นแท้แล้ว ก็คือการหลีกหนีจากความเป็นจริงของความขาดแคลนและความจำเป็นของการจัดการอย่างมีเหตุผลนั่นเอง

บทสรุป: การล่มสลายของโลกทัศน์ จากครัวเรือนสู่สากล

บทวิเคราะห์นี้ได้แสดงให้เห็นถึงเส้นทางจากคำมั่นสัญญาโทเปียของมาร์กซ์ สู่ความเป็นจริงอันน่าเศร้าในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรากฐานมาจากความเป็นไปไม่ได้ทางทฤษฎี และสะท้อนภาพผ่านชีวิตส่วนตัวที่ล้มเหลวของผู้เป็นเจ้าของทฤษฎี ข้อบกพร่องที่เชื่อมโยงทุกมิติเหล่านี้เข้าด้วยกันคือความเข้าใจผิดและการเพิกเฉยต่อธรรมชาติของมนุษย์และความเป็นจริงของความขาดแคลน ทฤษฎีมาร์กซ์ตั้งสมมติฐานว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของมนุษย์ ขจัดผลประโยชน์ส่วนตัว และความจำเป็นของแรงจูงใจออกไปได้ ประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์แล้วว่าสมมติฐานนี้ผิดพลาดอย่างมหันต์และนำมาซึ่งหายนะ

ความย้อนแย้งสุดท้ายจึงอยู่ที่ ชายผู้อุทิศชีวิตให้กับการเขียนเรื่องเศรษฐศาสตร์ กลับเป็นผู้ล้มเหลวทางเศรษฐกิจส่วนบุคคลในทุกแง่มุมที่วัดได้ ความไร้ความสามารถของเขาในการจัดการ *oikos* (ครัวเรือน) ได้มอบบทวิพากษ์ที่ทรงพลังและใกล้ตัวที่สุดต่อวิสัยทัศน์ที่บกพร่องของเขามีต่อ *polis* (รัฐ) ทฤษฎีคอมมิวนิสต์อันยิ่ง

ใหญ่ไม่ได้ล้มเหลวเพราะการนำไปปฏิบัติ แต่ถือกำเนิดขึ้นจากความล้มเหลวในการทำความเข้าใจความเป็นจริงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานที่สุด ซึ่งเป็นความจริงที่หลอกหลอนอยู่ในบ้านของเขาเอง

ผลงานที่อ้างอิง

1. ลัทธิมากซ์ - วิกีพีเดีย, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%8B%E0%B9%8C>
2. มาร์กซิสต์ เป็นแนวคิดที่ผิดพลาดหรือไม่ (1) - มติชนสุดสัปดาห์ - Matichon, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_746104
3. The Philosophy of Work | Issue 160, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://philosophynow.org/issues/160/The_Philosophy_of_Work
4. สังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซสะท้อนสังคมไทย - thaijo.org, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palissueksabuddhaghosa/article/download/240820/163976>
5. มาร์กซิสต์ เป็นแนวคิดที่ผิดพลาดหรือไม่ (1) | มติชนสุดสัปดาห์ | LINE TODAY, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://today.line.me/th/v3/article/rmaoyNP>
6. สันติภาพบนพื้นฐานความยุติธรรม : วิเคราะห์แนวคิด ปรัชญาการเมืองของคาร์ล มาร์กซ* - Peace on the Basis of Justice : An Analytical Study of Karl Marx's Concept of The Political Philosophy - ThaiJO, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/viewFile/76956/61806>
7. อะไรคือสภาพทางสังคม 5 ชั้นของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) - สำนักพิมพ์สมมติ, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.sm-thaipublishing.com/content/14666/french-marx>
8. *** รู้จัก คาร์ล มาร์กซ ใน 10 นาที *** - Pantip, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://pantip.com/topic/41038580>
9. คอมมิวนิสต์ - ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%84%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B9%8C>
10. Marxism ตายแล้ว? : เราจะคืนชีพใหม่ให้ 'มาร์กซ์' ในศตวรรษที่ 21 ได้หรือไม่? - The101.world, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.the101.world/re-reading-marxism-in-21-st-century/>
11. Why the USSR Collapsed Economically - Investopedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.investopedia.com/articles/investing/021716/why-ussr-collapsed-economically.asp>
12. Consequences of the Collapse of the Soviet Union - Norwich University - Online, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://online.norwich.edu/online/about/resource-library/consequences-collapse-soviet-union>
13. The Collapse of the Soviet Union - Milestones in the History of U.S. Foreign Relations - Office of the Historian, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://history.state.gov/milestones/1989-1992/collapse-soviet-union>
14. Dissolution of the Soviet Union - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Dissolution_of_the_Soviet_Union
15. Why did the USSR collapse?: r/AskHistorians - Reddit, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025

- https://www.reddit.com/r/AskHistorians/comments/1e0t2km/why_did_the_ussr_collapse/
16. Reversing the Soviet Economic Collapse, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/1991/06/1991b_bpea_shleifer_vis_hny.pdf
 17. www.asianstudies.org, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.asianstudies.org/publications/eaa/archives/chinas-great-leap-forward/#:~:text=Estimates%20of%20deaths%20directly%20related,often%20cited%20is%20thirty%20million.>
 18. China's Great Leap Forward - Association for Asian Studies, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.asianstudies.org/publications/eaa/archives/chinas-great-leap-forward/>
 19. Great Leap Forward Facts | Britannica, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.britannica.com/facts/Great-Leap-Forward>
 20. Great Leap Forward famine | Research Starters - EBSCO, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.ebsco.com/research-starters/history/great-leap-forward-famine>
 21. The Cultural Revolution - The National Archives, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/the-cultural-revolution/>
 22. The Invisible Wound: The Long Term Impact of China's Cultural Revolution on Trust - American Economic Association, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.aeaweb.org/conference/2016/retrieve.php?pdfid=10831&tk=AE8KT6y9>
 23. Cultural Revolution - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_Revolution
 24. How violence unfolded during China's Cultural Revolution | Stanford Report, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://news.stanford.edu/stories/2019/10/violence-unfolded-chinas-cultural-revolution>
 25. Mao Zedong and the Cultural Revolution: In Theory and Impact - CCU Digital Commons, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://digitalcommons.coastal.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1370&context=honors-theses>
 26. political-conflict-and-development-dynamics-economic-legacies-of-the-cultural-revolution - King's College London Research Portal, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/240000555/political-conflict-and-development-dynamics-economic-legacies-of-the-cultural-revolution.pdf>
 27. Cambodia | Holocaust and Genocide Studies | College of Liberal Arts, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://cla.umn.edu/chgs/holocaust-genocide-education/resource-guides/cambodia>
 28. Cambodian Genocide - USC Shoah Foundation, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://sfi.usc.edu/collections/cambodian-genocide>
 29. Khmer Rouge | Facts, Leadership, Genocide, & Death Toll - Britannica, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.britannica.com/topic/Khmer-Rouge>

30. Deng Xiaoping - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Deng_Xiaoping
31. en.wikipedia.org, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Deng_Xiaoping#:~:text=The%20reforms%20carried%20out%20by,the%20world's%20fastest%2Dgrowing%20economies.
32. Reflections on forty years of China's reforms - World Bank Blogs, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://blogs.worldbank.org/en/eastasiapacific/reflections-on-forty-years-of-china-reforms>
33. 1978 REFORMS AND THE FOUR MODERNISATIONS, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://orcasia.org/1978-reforms-and-the-four-modernisations>
34. Socioeconomic Renovation in Viet Nam: The Origin, Evolution, and Impact of Doi Moi | IDRC, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://idrc-crdi.ca/en/books/socioeconomic-renovation-viet-nam-origin-evolution-and-impact-doi-moi>
35. Đổi Mới - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/%C4%90%E1%BB%95i_M%E1%BB%9B
36. Doi moi policy - (Intro to World Geography) - Vocab, Definition, Explanations | Fiveable, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://fiveable.me/key-terms/introduction-world-geography/doi-moi-policy>
37. en.wikipedia.org, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_calculation_problem#:~:text=Mises%20and%20Hayek%20argued%20that,methods%20to%20rationally%20allocate%20resources.
38. Economic calculation problem - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_calculation_problem
39. Socialist calculation debate - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://en.wikipedia.org/wiki/Socialist_calculation_debate
40. Mises and Hayek on Calculation and Knowledge, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://cdn.mises.org/rae7_2_5_2.pdf
41. Mises on the Impossibility of Economic Calculation under Socialism, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://oll.libertyfund.org/pages/mises-on-the-impossibility-of-economic-calculation-under-socialism>
42. ECON 307 - Calculation Debate - Hayek and Keynes, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
http://faculty.fortlewis.edu/walker_d/econ_307_-_calculation_debate_-_hayek_and_keynes.htm
43. The incentive problem in the centrally planned economies refers to the idea that - Chegg, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.chegg.com/homework-help/questions-and-answers/incentive-problem-centrally-planned-economies-refers-idea-multiple-choice-never-sales-cons-q133780819>
44. Solved The incentive problem in the centrally planned | Chegg.com, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.chegg.com/homework-help/questions-and-answers/incentive-probl>

[em-centrally-planned-economies-refers-idea-multiple-choice-numerical-product-q134430656](#)

45. North Korea | Economic Indicators | Moody's Analytics - Economy.com, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.economy.com/north-korea/indicators>
46. How the North Korean Economy Works - Investopedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.investopedia.com/articles/investing/013015/how-north-korean-economy-works.asp>
47. North Korea's Economic Crisis: Solutions or More Controls? - The Diplomat, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://thediplomat.com/2025/02/north-koreas-economic-crisis-solutions-or-more-controls/>
48. The North Korean People's Challenges, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://libertyinnorthkorea.org/learn-nk-challenges>
49. Index of Economic Freedom: North Korea | The Heritage Foundation, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.heritage.org/index/pages/country-pages/korea-north>
50. CUBA'S ECONOMY IN TIMES OF CRISIS: 2020–2022 AND PROSPECTS FOR 2023 Carmelo Mesa-Lago, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 https://cri.fiu.edu/_assets/docs/cuba-economic-crisis.pdf
51. Economy of Cuba - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Cuba
52. Cuba's Economic and Societal Crisis | American University, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.american.edu/centers/latin-american-latino-studies/upload/cuba-s-economic-and-societal-crisis.pdf>
53. World Report 2024: North Korea | Human Rights Watch, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/north-korea>
54. www.britannica.com, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.britannica.com/biography/Karl-Marx#:~:text=Marx%20and%20his%20family%20lived,he%20developed%20in%20his%20writings.>
55. Family, life, and revolution | International Socialist Review, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://isreview.org/issue/83/family-life-and-revolution/index.html>
56. Karl Marx Was a Pretty Bad Person - Intellectual Takeout, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://intellectuالتakeout.org/2017/02/karl-marx-was-a-pretty-bad-person/>
57. Karl Marx: Biography, The Communist Manifesto, Quotes & Facts, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://www.biography.com/scholars-educators/karl-marx>
58. คาร์ล มาร์กซ ผู้จุดประกายการต่อสู้ของชนชั้นแรงงาน แต่บางครั้งแรงงานก็ไม่อยากสู้ไว้ - Pantip, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://pantip.com/topic/31450013>
59. Friedrich Engels - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Engels
60. สหายไต้เงา มาร์กซ์ ฟรีดริช เองเงิลส์ กับสภาพของชนชั้นแรงงานในอังกฤษ - ThaiJO, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/250234>
61. Friedrich Engels: Businessman and Revolutionary - PMC - NIH, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1447947/>

62. Engels—Wasn't he rich? : r/Socialism_101 - Reddit, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://www.reddit.com/r/Socialism_101/comments/1947m7o/engelswasnt_he_rich/
63. Oikonomia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
https://www.pdcnet.org/scholarpdf/show?id=philtoday_2019_0063_0004_1025_1036&pdfname=philtoday_2019_0063_0004_1025_1036.pdf&file_type=pdf
64. Economics - Wikipedia, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://en.wikipedia.org/wiki/Economics>
65. Contract and Contagion: From Biopolitics to Oikonomia - Minor Compositions, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.minorcompositions.info/wp-content/uploads/2012/10/contractandcontagion-web.pdf>
66. Introduction: oikonomia in the use of force (Chapter 1) - Cambridge University Press, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://www.cambridge.org/core/books/economy-of-force/introduction-oikonomia-in-the-use-of-force/19D92CB9C9E5C4724BC01B94DD6C54E3>
67. คาร์ล มาร์กซ ไม่ใช่แค่เศรษฐศาสตร์ - Right Shift, เข้าถึงเมื่อ ตุลาคม 25, 2025
<https://rightshift.to/2023/ljungdurst/13234/>